

Система мотивації, сформована на основі даних положень, дозволить підвищити зацікавленість працівників у постійному розвитку і підвищенні свого компетентного рівня.

7 етап. *Вибір стратегій.* Виявлення і підтримка ключових компетенцій організації є основою вибору її стратегій в умовах гіперконкуренції і дозволяє підприємству створювати конкурентні переваги вищого порядку. Такі переваги дають можливість не тільки випереджати конкурентів на діючих ринках, але й освоювати нові ринки. Більш того – формувати нові потреби і нові ринки.

Слід зазначити, що виділення перерахованих етапів вибору стратегії організації на основі формування ключових компетенцій має певну частку умовності, оскільки практично всі етапи тісно пов'язані з навчанням, обміном досвідом, підвищенням компетентності як окремих працівників, так і організації в цілому.

Таким чином, на основі проведених досліджень у статті визначено особливості стратегічного управління компетентною організацією та запропоновано етапи процесу вибору стратегії компетентної організації на основі формування її ключових компетенцій. Дослідження особливостей стратегічного управління компетентною організацією показали, що цей процес неможливий без створення ключових компетенцій на основі постійного розвитку персоналу. Вибір стратегії розвитку на основі виявлення і зміцнення ключових компетенцій відповідно до виділених етапів даного процесу дозволять вітчизняним підприємствам підвищити ефективність діяльності й тим самим забезпечити високий рівень конкурентоспроможності в майбутньому. У подальших дослідженнях автор планує зосередити свою увагу на визначенні особливостей стратегії управління персоналом компетентної організації.

Література: 1. Огієнко С. О. Стратегічне управління підприємством у сучасних економічних умовах / С. О. Огієнко, В. О. Письмак // Економіка розвитку. – 2009. – № 3(51). – С. 71–73. 2. Холод Б. И. Основы конкурентных преимуществ и инновационного развития : монография / Б. И. Холод, В. А. Ткаченко, Р. Б. Тянь и др. ; под общей и научной ред. проф. Ткаченко В. А. – Днепропетровск : ДУЭП, "Монолит", 2008. – 475 с. 3. Управління конкурентоспроможністю підприємства : навч. посібн. / С. М. Клименко, Т. В. Омеляненко, Д. О. Барабань та ін. – К. : КНЕУ, 2008. – 520 с. 4. Ходкинсон Дж. Компетентная организация. Психологический анализ стратегического менеджмента / Дж. Ходкинсон, П. Сперроу. – Харьков : Гуманитарный центр, 2007. – 392 с. 5. Петрова І. Л. Управління персоналом, засноване на компетенції / І. Л. Петрова // Вісник Прикарпатського університету. Серія : Економіка. – 2009. – Вип. 7. – С. 160–166. 6. Ефремов В. С. Ключевая компетенция организации как объект стратегического анализа / В. С. Ефремов, И. А. Ханьков // Менеджмент в России и за рубежом. – 2002. – № 2. – С. 14–17. 7. Минцберг Г. Стратегический процесс / Г. Минцберг, Дж. Б. Куин, С. Гошал ; пер. с англ. под ред. Ю. Н. Каптуревского. – СПб. : Питер, 2001. – 688 с. 8. Томпсон А. А. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии : учебник для вузов / А. А. Томпсон, А. Дж. Стрикленд ; пер. с англ. ; под ред. Л. Г. Зайцева, М. И. Соколовой. – М. : Банки и биржи ; ЮНИТИ, 1998. – 576 с.

Стаття надійшла до редакції
02.09.2010 р.

УДК 330.341.1:332.14

**Жихор О. Б.,
Григор'єва М. І.**

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ У СВІТЛІ ТЕОРІЙ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Обґрунтовано теоретичну базу формування інноваційної політики розвитку регіонів, яка включає теорії регіональної економіки та теорії інноваційної економіки, зокрема: теорії спеціалізації та розміщення господарської діяльності регіональної економіки; неокласичні теорії регіонального зростання; кумулятивні теорії регіонального економічного розвитку; інноваційно-підприємницькі теорії.

Аннотация. Обоснована теоретическая база формирования инновационной политики развития регионов, которая включает теории региональной экономики и теории инновационной экономики, в частности: теории специализации и размещения хозяйственной деятельности региональной экономики; неоклассические теории регионального роста; кумулятивные теории регионального экономического развития; инновационно-предпринимательские теории.

Annotation. The theoretical base of innovative policy of regions development, that consists of theories of regional economy and of innovative economy in particular: theories of specialization and placing of economic activity of regional economy; neoclassical theories of regional growth; cumulative theories of regional economic development; innovative enterprise theories – is grounded.

Ключові слова: інноваційна політика розвитку регіонів, неокласичні теорії регіонального зростання, кумулятивні теорії регіонального економічного розвитку, інноваційно-підприємницькі теорії.

Для формування інноваційної політики розвитку регіонів важливо використати те надзвичайно багате теоретичне підґрунтя, яке сформоване теоріями, концепціями, науковими положеннями, що були розроблені вченими із світовим ім'ям. Насамперед, до уваги слід взяти теорії регіональної економіки, оскільки вони дають уявлення про закономірності соціально-економічного розвитку регіонів, процеси регіонального відтворення, змогу виробити запобіжні заходи для подолання деяких негативних економічних явищ, а також можливість прогнозувати розвиток регіонів. У цілому основи теорій регіональної економіки є інтелектуальним науково обґрунтованим інструментом вироблення ефективних рішень та рекомендацій щодо розвитку регіонів, що відповідають вимогам сучасності.

Інноваційна політика розвитку регіону є свідомою та цілеспрямованою системою заходів державних, регіональних та органів місцевого самоврядування з управління інноваційною діяльністю у сфері науки, техніки та виробництва, які спрямовані на забезпечення прогресивних структурних перетворень на рівні регіону відповідно до Стратегії економічного та соціального розвитку України, Стратегії розвитку відповідного регіону та Державної стратегії регіонального розвитку.

Інноваційна політика розвитку регіону є відображенням ідеї децентралізації та підходу "знизу" до стимулювання

інноваційного розвитку регіону. Її основа – побудова ендогенного інноваційного потенціалу регіону на основі зміцнення конкурентних сил регіону (покращення стану технологічного просунення регіону), забезпечення прогресивних структурних перетворень на рівні регіону, підтримки інноваційності інституціями бізнесу.

Метою статті є обґрунтування теоретичної бази формування інноваційної політики розвитку регіонів з урахуванням інноваційної складової кожної з обраних теорій.

На думку авторів, як інноваційна політика розвитку регіонів, так і розвиток науки й науково-технічної діяльності повинні одночасно формуватись з урахуванням основних теоретичних положень таких теорій: неокласичних теорій регіонального зростання; кумулятивних теорій регіонального економічного розвитку; інноваційно-підприємницьких теорій. Більш розгорнуто зазначені теорії розглянуто у праці автора [1].

Базові теорії регіональної економіки, які пропонується використовувати при формуванні інноваційної політики розвитку регіонів з метою максимального використання результатів науки і науково-технічної діяльності, наведено у таблиці.

В основі *неокласичних теорій регіонального зростання* (модель Дж. Бортса; модель збігу та конвергенції Р. Солоу та Т. Свана, Менью-Ромер-Уейла, Барро-Сала-Мартін; теорія Х. Зібберта; модель Р. Холла та Ч. Джонса) лежать основні правила виробничої функції зі спадною постійною віддачею масштабу, розбіжності або конвергенції регіонів, міжрегіональної торгівлі і міжрегіональної мобільності чинників виробництва, збалансованого, або рівноважного зростання та умови вільної конкуренції. До складу чинників регіонального зростання введені традиційні виробничі і транспортні витрати, а також соціальні, політичні та географічні чинники. Прихильники даних теорій вважали, що з часом повинно відбутися вирівнювання відмінностей темпів зростання регіонів через досягнення капіталоозброєності рівноважного стану і мобільності чинників виробництва.

Таблиця

Базові теорії регіональної економіки – теорії спеціалізації та розміщення господарської діяльності, які пропонується застосовувати при формуванні інноваційної політики розвитку регіонів (ІПРР)

Назва теорії	Суть теорії	Що саме пропонується застосувати при формуванні ІПРР (інноваційна складова)
А. Теорія порівняльних переваг Д. Рікардо (1772 – 1823). "Начала политической экономии и налогового обложения", 1817. Представник провідної течії розвитку економічної думки сер. 17–поч. 19 ст. <i>Класичної політичної економії</i>	Д. Рікардо висунув теорію порівняльних витрат виробництва, згідно з якою міжнародний розподіл праці і міжнародний товарний обмін повинен базуватися на порівняльних перевагах тієї або іншої країни у виробництві певного набору товарів. Регіони мають спеціалізуватися на виробництві, яке вимагає менших порівняльних витрат, ніж в інших регіонах	Особливо порівняльні витрати мають зменшуватися із застосуванням інноваційних підходів до управління виробництвом і розвитком території, а також впровадженням інновацій
Б. Теорія розміщення сільського господарства Йогана фон Тюнена (1783 – 1850) – перша класична регіональна теорія . "Ізольована держава в її ставленні до сільського господарства і національної економіки" (Берлін, 1836)	Полягає у розміщенні сільськогосподарської діяльності залежно від транспортних витрат, які мінімізуються відстанню до міста, що виступає ринком збуту продукції і постачальником промислових товарів. Вперше використано метод регіонального моделювання	Інновації необхідно впроваджувати в технології, які застосовуються у сільському господарстві, транспортних засобах, новій пакувальній тарі та ін.
В. Теорія розміщення промисловості В. Лаундхарта і А. Вебера (1868–1958) – друга класична регіональна теорія . "Про розміщення промисловості. Чиста теорія штандорта"	На розміщення виробництва впливає транспортний фактор: мінімізація транспортних витрат на доставку сировини, допоміжних матеріалів і готових виробів (В. Лаундхарт). Оптимальність розміщення забезпечується мінімізацією загальних (сумарних) витрат виробництва й збуту з урахуванням впливу транспортних й трудових витрат, витрат на сировину й енергію, агломерації (А. Вебер)	Вигода від агломерацій полягатиме в тому, що вони відіграватимуть роль інноваційного (створення технопарків, мережі бізнес-інкубаторів і т. д.), освітнього центра, центра надання управлінських та консалтингових послуг. А також можливість використання інфраструктури на розміщення господарських структур, функціонування яких підсилуватиме розвиток регіону
Г. Теорія розміщення населених пунктів (центрального міст) В. Кристаллера (1893 – 1969). "Центральні місця в Південній Німеччині", 1933	Існує чітка закономірність розташування населених місць у просторі: навколо поселення, яке вважається головним на його ієрархічному рівні, розташовуються у вершинах шестикутної решітки підпорядковані цьому поселенню населені пункти. В. Кристаллер виділив 7 рівнів ієрархії, відповідно до кожного окреслив кількість населення (осіб), радіус зони обслуговування (км) та площу зони обслуговування (км. кв.)	Акценти при виробленні заходів інноваційної політики розвитку регіонів необхідно розставити на концентрації інновацій у поселеннях вищого ієрархічного рівня з подальшим їх поширенням у зони збуту й обслуговування
Д. Загальна теорія розміщення (теорія економічного ландшафту) А. Льюша (1906 – 1945). "Просторовий порядок економіки", 1940	А. Льюш використав ідею гексагональної решітки, взяв її на озброєння під час обґрунтування кожного виду послуг і діяльності. Водночас усю аналізовану сукупність він назвав "економічним ландшафтом". Нерівномірність в економічному розвитку регіонів виникає у зв'язку із порушенням стану рівноваги	Наприклад, впровадження нової форми доставки товарів від виробника до споживача – новий організаційний механізм доставки товарів та відповідної реклами
Е. Дослідження У. Ізарда – фундатора регіональної науки. "Методи регіонального аналізу"	Урахувавши вплив агломерацій, У. Ізард дещо модифікував учення В. Кристаллера та А. Льюша, більше пристосувавши його до наявних у той час умов	Запропоновані У. Ізардом методи регіонального аналізу – бажаний атрибут розробки ІПРР

У *кумулятивних теоріях регіонального економічного розвитку* (теорія Г. Мюрдала, теорія "прямого й зворотного зв'язку" А. Хіршмана, теорія "полюсів зростання" Ф. Перру,

теорія "центр–периферія" Дж. Фрідмана, модель сукупної причинної обумовленості та теорія міських агломерацій Х. Річардсона, модель "дифузії нововведень" або "хвилі но-

вовведення" Т. Хегерстранда та П. Хаггета П. Гаггета), модель "вулкан" Х. Гірша на передній план виступають процеси, початок яких є умовою для наступного розвитку, а їх кінцевий результат переважає початковий імпульс. Хоча всі ці сили діють в одному напрямі, розвиток відбувається в тому чи іншому напрямі процесів, які увесь час піддаються впливу імпульсів, що виникають то в одному, то в іншому місці. При цьому рівні економічного розвитку регіонів не зрівноважуються, а лише зближуються.

Наприклад, згідно з теорією "центр – периферія" Т. Фрідмана, особливо актуальним стає питання створення інноваційної інфраструктури в регіонах. Адже відповідно до даної теорії існує залежність між центральними й периферійними територіями, а саме: розвиток периферії здійснюється через розвиток центра й від нього залежить. Варто не залишати поза увагою початкову нерівномірність у розвитку центра і периферії, з якої надходять ресурси. У силу такого стану речей периферія стає недорозвиненою, залежною від кон'юнктури в центрі. Таку нерівномірність можна згладити шляхом створенням сприятливого інноваційного середовища.

У своїй моделі "вулкан" Х. Гірш наголошував на тому, що велика міська агломерація з її розвинутою промисловістю й потужною науковою базою має найбільш високий рівень доходів на душу населення, що забезпечується періодичними імпульсами інноваційної діяльності [2]. При цьому, нововведення із такого "полюса зростання", подібно до виверження і розтікання лави, поступово поширюються на периферію, що супроводжується поступовим підвищенням рівня добробуту відсталих регіонів.

Як зазначає Х. Гірш, імпульсам нововведень властива періодичність, а тому вони рано чи пізно загасають. Тобто інноваційний клімат послаблюється в силу дії негативних факторів, притаманних міським агломераціям, унаслідок чого з часом "вулкан загасає", а розвинений центр перетворюється на депресивний старопромисловий регіон. У той же час при завершенні великих циклів господарської кон'юнктури можуть виникати нові центри інновацій [3].

Зазначимо, що кумулятивні теорії регіонального економічного розвитку слід враховувати при формуванні інноваційної політики розвитку регіонів, адже вони враховують регіональні фактори розміщення виробництва, пропонують для розвитку територій впроваджувати інновації та вирівнювати міжрегіональний розвиток шляхом дифузії інновацій.

Інноваційно-підприємницькі теорії включають: теорії циклічного економічного розвитку (теорія циклічних криз Карла Маркса, теорія довгих хвиль М. Кондратьєва); інноваційні теорії технологічних змін (теорія інноваційного розвитку Й. Шумпетера, теорія економічного розвитку М. Кондратьєва, дослідження Саймона Кузнеца, дослідження Г. Менша, дослідження Джакоба Ван Дейна, дослідження Альфреда Кляйнкнехта, концепція технологічних устроїв Дмитра Львова і Сергія Глазьева, дослідження Р. Фостера, моделі економічного зростання з ендегенним технологічним прогресом); теорії технократичного суспільства (теорії технічного детермінізму і конвергенції Джона Кеннета Гелбрейта, теорія технократичного суспільства Збігнева Бжезинського, теорія індустріально-технократичного суспільства Данієля Белла) та сучасні концепції інноваційного розвитку (теорія інтелектуальної технології Фрідріха Хайєка, теорія інноваційної економіки і підприємницького суспільства П. Друкера).

На думку автора, розвиток науки і науково-технічної діяльності в умовах формування інноваційної політики розвитку регіонів неодмінно має ще здійснюватись з урахуванням загальних економічних теорій, які на регіональному рівні набувають специфічних рис прояву, теорій інноваційного розвитку та теорій інновацій.

Розглянемо детальніше теорії інноваційного розвитку, які було розроблено у XX ст. таким науковцями як Й. Шумпетер, Ф. Бродель, Г. Менш, С. Кузнець, М. Кондратьєв, П. Сорокін.

Основоположником теорії інновацій є Й. Шумпетер, який у своїй науковій праці "Теорія економічного розвитку" (1911) сформулював цілісну теорію інноваційного розвитку, центральним місцем якої було введення економічної категорії "інновація" як необхідної виробничої функції, зумовленої змінами факторів виробництва, ресурсів або їх комбінації. Й. Шумпетер виділив шість складових інновації [4].

Суттєвий вклад у теорію інноваційного шляху розвитку економіки зробив Кондратьєв М. Д. Він у своєму вченні про більші цикли кон'юнктури приблизно піввікової тривалості обґрунтував закономірний зв'язок "підвищуючих" і "понижуючих" хвиль цих циклів із хвилями технічних винаходів і їхнього практичного використання [5].

Не менш важливу роль у розвитку теорій інноваційного розвитку відведено дослідженням Дж. Бернала, який наголошував на тому, що "періоди розквіту науки звичайно збігаються з періодами посилення економічної активності й технічного прогресу, як наслідок застосування інновацій" [6].

Нові підходи до теорії інновацій сформував С. Кузнець [7]. Розвиваючи ідеї Й. Шумпетера і Дж. Бернала, науковець зосередився на дослідженні проблем взаємозв'язку інновацій з економічним зростанням, у процесі якого було введено поняття епохальних нововведень, що лежать в основі переходу від однієї історичної епохи до іншої, та обґрунтовано залежність прискорення темпів економічного зростання в індустріальну епоху від епохального нововведення (нове джерело зростання – прискорений розвиток науки).

Свій внесок у теорію інноваційного розвитку зробив Б. Твісс, який розглядав нововведення як процес, у якому винахід або наукова ідея здобувають економічний зміст, творчий характер інноваційної діяльності. При цьому, науковцем було окреслено ряд факторів, що визначають ефективність нововведень. Серед них ринкова орієнтація, відповідність цілям корпорації, методи оцінки, ефективне керування проектом, творчість, інноваційна обстановка й наявність "захисника проекту", методи оцінки ефективності інноваційних проектів [8].

Зазначимо, що розвиток теорії інноваційної економіки відбувався і на основі узагальнень щодо наукового пояснення стрімкого зростання інноваційних галузей і їхнього впливу на економіку, виявлення факторів, що сприяють активності інноваційних процесів. Особливу роль у цьому відіграли Герхард Менш, Вільям Дж. Баумоль, Кріс Фріман, Люк Соете, Адам Б. Яффе, Джош Лернер, К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю, Єлханен Хелпман, Давід Г. Віктор, Річард Р. Нельсон, Скот Штерн та ін.

Долучилися до розвинення теорії інноваційного розвитку й російські економісти, які зосередилися на дослідженні теорії циклів й інновацій. Так, Яковець Ю. В. інновації розглядав як неодмінну частину науково-технічних і економічних циклів (середньострокових, довгострокових, наддовгострокових), основу виходу із кризи. Також науковцем досліджувався взаємозв'язок наукових, технічних, інноваційних, економічних, освітніх, організаційно-управлінських циклів і їхніх інноваційних фаз [9].

Новими ідеями збагатилася теорія інновацій внаслідок глибокої кризи у світовій економіці в середині 70-х і початку 80-х рр. XX ст. Як наслідок цього, з'явилося нестандартне, з погляду теорії криз, явище, що одержало назву стагфляції. За таких умов виникла необхідність у переосмисленні ряду основних ідей розвитку економіки.

Суттєвий вклад у розвиток теорії інновацій зробили сучасні вчені-економісти Адам Б. Яффе, Джош Лернер, Скотт Штерн, М. Гяратана, С. Торрісі, Алессандро Пагано, якими було наведено приклади економічного зростання країн, що розвиваються за рахунок інновацій, та виділено низку факторів економічного зростання. На їх думку, вагомим чинником інноваційного розвитку економіки є освіта (особливо фахова), оскільки вона відіграє суттєву роль у підтримці технічного прогресу, як і витрати великих компаній на дослідження й

розробки разом із зусиллями приватних підприємців доповнюють інноваційний процес.

Такої ж думки дотримуються А. Арора і А. Гамбардел, обґрунтовуючи це тим, що у країнах, де розвивається високотехнологічний сектор економіки, є високоосвічені фахівці відповідно до рівня розвитку регіону [10].

Слід звернути увагу на те, що роль освіти в розвитку науки, науково-технічної діяльності та інноваційному розвитку економіки є двоюкою. З одного боку, освіта надає технічні знання й навички підприємцям й іншим зацікавленим особам, пов'язаним із процесом інновацій і економічним зростанням, а з іншого – може стимулювати креативність з уявою й у такий спосіб спростити процес пристосування інновацій до вимог реального життя. При цьому, освіта може мати й негативний прояв, суть якого полягає у можливості позбавитися креативності, заганяючи індивідуума в певні рамки мислення, позбавляючи його можливості нестандартно мислити.

Окрім освіти, до першорядних факторів інноваційного розвитку економіки науковці ще відносять великі компанії. Саме таку думку відстоюють К. Р. Макконнелл та С. Л. Брю, обґрунтовуючи це тим, що нові технології вимагають [11]: використання великого капіталу; великих ринків; комплексного, централізованого й строгого інтегрованого ринку; багатих і надійних джерел сировини.

Таким чином, вони наголошують на тому, що лише великим компаніям на відміну від малого бізнесу під силу забезпечити технічний прорив, оскільки вони володіють достатньою ресурсною базою.

Своє продовження дана теорія знаходить у наукових доробках М. Гяратана, С. Торрісі та А. Пагано, у яких описано практичний досвід Ірландії, у якій прихід ІТ транснаціональних компаній передував зростанню інноваційного сектору економіки [12]. Як ще один фактор інноваційного розвитку економіки науковці виділили надлишок висококваліфікованих кадрів, міжнародні зв'язки та внутрішній попит.

Слід звернути увагу на те, що таке твердження суперечить теорії Й. Шумпетера, у якій головну роль відведено малому підприємству як основному фактору інноваційного розвитку. Пізніше самим науковцем буде визнано, що роль незалежного підприємця в інноваційному процесі стає менш значною в силу витиснення його великими компаніями, що здійснюють дослідження й розробки на постійній основі і довели цей процес до бюрократично вивіреного [13].

Безперечно, інновації є основою економічного розвитку, що обґрунтовано у наведених вище теоріях. Однак бажаного ефекту не буде досягнуто, якщо вони не будуть широко розповсюдженими в економіці. Тому виникає необхідність у застосуванні теорії дифузії (поширення) інновацій. Розглянемо деякі з них.

Останніми роками доволі актуальним є питання розвитку периферійних територій, що виходять за межі центрів й осей розвитку. Дж. Фрідман, Т. Хермансен [14] та інші пропонують їх розвивати на основі моделі "дифузії нововведень" або "хвилі нововведень", запропонованої Т. Хегерстрандом. У даній моделі обґрунтовано чотири стадії "хвилі нововведень".

Моделі "дифузії нововведень" Т. Хегерстранда переплітається із схемою "просторової дифузії" П. Хаггета, згідно з якою зміни в більшості випадків не наступають одночасно у всіх точках. Адже, звичайно вони починаються у невеликому числі місць, від яких поширюються до інших уздовж каналів зв'язку, через вузли, перетинаючи поверхні, сходячи по ієрархічних щаблях.

У своїй книзі "Дифузія інновацій" Е. Роджерс вперше зробив спробу об'єднати наявні теорії дифузії інновацій, виділяючи такі чотири аспекти власної теорії дифузії інновацій: процес ухвалення рішення щодо використання інновації (*InnovationDecisionProcess*); індивідуальна сприйнятливість до інновацій (*Individualinnovativeness*); норма сприйняття (*RateOf*

Adoption); властивості сприйняття (*PerceivedAttributes*). При цьому, процес ухвалення рішення використання інновації дослідник поділив на п'ять стадій: знання, переконання, рішення, апробація і підтвердження. Звідси потенційні реципієнти інновації повинні знати все про інновацію, бути переконаними в її якості, готовими до її сприйняття, випробувати інновацію й підтвердити рішення сприйняти інновацію [15].

Індивідуальна сприйнятливість до інновацій полягає у поділі реципієнтів на п'ять категорій більш схильних і менш схильних до сприйняття інновацій [15]. Розглядаючи норму сприйняття, Е. Роджерс стверджує, що процеси дифузії можуть бути представні S-подібною функцією, яка має три фази розвитку: перша – формування бази розвитку (повільне зростання), друга – різке зростання, третя – насичення (повільне зростання).

Цінність описаної теорії для формування інноваційної теорії розвитку регіонів полягає в тому, що ефективність її впровадження багато в чому залежить від поширення інновацій та інноваційних рішень, а також здатності та готовності суспільства до сприйняття тих чи інших нововведень. Оцінка або прогноз швидкості дифузії інновацій у регіонах має здійснюватися заздалегідь до реалізації даної політики з можливою диференціацією заходів відносно готовності населення регіонів, тоді інноваційна політика буде перспективною та вчасною для регіонального розвитку.

На думку автора, в контексті даного дослідження слід зупинитись на соціально-психологічній концепції теорії нововведень, пов'язаній з пріоритетом людських відносин в управлінні інноваційною діяльністю (Х. Барнет, Е. Вітте, Е. Денісон). Центральне місце в даній теорії відводиться проблемам ролі особистості, поведінки, мотивації, рівня освіти, аналізу соціально-психологічних й організаційно-соціологічних чинників. Тому основним є виділення певної групи людей як особливих носіїв інновацій.

Дослідження Х. Барнета, Е. Вітте, Е. Денісона присвячені питанню про можливість високих темпів інновацій, що вирішує теорія стимуляторів (Е. Вітте). Об'єктом дослідження тут є перешкоди, які виникають при впровадженні нововведень. Для їх усунення, згідно з даною теорією, необхідно організувати плідну сумісну роботу "владних стимуляторів" (адміністрації) та "кваліфікованих стимуляторів" (фахівців) – своєрідну творчу групу, де фахівці створюють новинки, а адміністрація – умови для їх упровадження та усунення всіляких перешкод [16].

Як бачимо, інновації органічно вплелися в сучасну економіку, стали неодмінним антрибутом її розвитку. Усе це обумовило виникнення і розробку теорій інновацій та інноваційного розвитку в різних напрямках, зокрема появу низки концепцій щодо природи інновацій, їхньої типології, визначення їхньої ролі в економічній системі, що під впливом інновацій трансформуються в інноваційну економіку. Тому врахування базових постулатів інноваційних теорій та теорій інноваційного розвитку має бути обов'язковим при формуванні заходів інноваційної політики розвитку регіонів. Адже економічна обґрунтованість у цьому процесі є неодмінною запорукою досягнення позитивного результату та підвищення ефективності механізму реалізації даної політики.

Отже, формування інноваційної політики розвитку регіонів має базуватися на теоріях регіональної економіки і теорій інноваційної економіки, зокрема: теорії спеціалізації та розміщення господарської діяльності регіональної економіки; неокласичних теоріях регіонального зростання; кумулятивних теоріях регіонального економічного розвитку; інноваційно-підприємницьких теоріях. Застосування зазначених теорій є основою для обґрунтування шляхів інноваційного розвитку регіонів, що дає змогу уникнути тих диспропорцій в існуючих регіональних системах, які виникли в результаті нехтування сучасними теоріями.

Перспективою подальших досліджень є розробка моделі управління інноваційним розвитком регіонів, яка базується на використанні сучасних теорій регіоналістики, принципів адміністративно-територіального поділу й соціально-економічного районування країни, розвинутого нормативно-правового поля, удосконаленої ієрархії функцій системи управління та обґрунтування, що застосування такої моделі дозволить: уникнути дублювання функцій управління різними інституціями державного і регіонального підпорядкування та подолати територіальну асиметрію управлінської функції загалом; забезпечити узгодження зон впливу наукових центрів, інноваційних центрів та центрів соціально-економічного районування.

Література: 1. Жихор О. Б. Соціально-економічний вимір розвитку науки і науково-технічної діяльності в регіонах України : монографія / Жихор Олена Борисівна. – Львів : Ліґа-Прес, 2008. – 248 с. 2. Яворський М. С. Про один з підходів до утворення регіональних бізнес-інноваційних структур / М. С. Яворський // Інформація і ринок. – 1994. – № 2. – С. 31–32. 3. Кузнецова О. В. Экономическое развитие регионов: теоретические и практические аспекты государственного регулирования / О. В. Кузнецова. – М. : Эдиториал УРСС, 2002. – 309 с. 4. Правове забезпечення інноваційного розвитку в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/0/13958>. 5. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения : избр. тр. / Н. Д. Кондратьев ; [сост. Ю. В. Яковец]. – М. : Экономика, 2002. – 767 с. 6. Бернал Дж. Наука в истории общества / Бернал Дж. – М. : ИЛ, 1956. – 735 с. 7. Jaffe A. B. Innovation Policy and the Economy. Vol. 5. National Bureau of Economic Research / Adam B. Jaffe, Josh Lerner and Scott Stern. – Cambridge, Massachusetts : The MIT Press, 2005. – 272 p. 8. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями. – М. : Экономика, 1989. – 217 с. 9. Якубовський М. Інфраструктура – фактор прискорення інноваційного розвитку промисловості / М. Якубовський, В. Щукін // Економіка України. – 2007. – № 2. – С. 27–38. 10. Giarratana M. The Role of MNCs in the Evolution of the Software Industry in India, Ireland and Israel / M. Giarratana, S. Torrisi, A. Pagano // From Underdogs to Tigers: The Rise and Growth of the Software Industry in Some Emerging Economies / A. Aurora and A. Gambardella, eds. – Oxford, UK : Oxford University Press, 2005. 11. Макконнелл К. Р. Экономикс: Принципы, проблемы и политика. В 2 т. / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю; [пер. с англ.] – М., 1997. – Т. 2. 12. Regional Policy. Readings in Theory and Applications / ed. by J. Friedman and W. Alonso. – Cambridge : MIT Press, – 1975. – 830 p. 13. Kuznetz S. Modern Economic Growth: Rate, Structure, and Spread. – New Haven : Yale University Press, – 1996. 14. Sende P. M. Innovation Our Way to The Next Industrial Revolution / P. M. Sende, M. Carstedt // MIT Sloan Management Review. – 2001. – Winter. – P. 7. 15. Rogers E. M. Diffusion of innovations / E. M. Rogers. – 4th ed. – New York : The Free Press, 1995. – 519 p. 16. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент : навч. посібн. / Н. В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – 504 с.

Стаття надійшла до редакції
02.09.2010 р.

УДК 346.546.7:379.851 **Ольшанський О. В.**

СТВОРЕННЯ СПІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ У ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ – ДІЄВИЙ ЗАХІД ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ

Анотація. Досліджено іноземний капітал в економіці країни. Визначено сутнісні характеристики та особливості спільних підприємств. Розглянуто переваги та недоліки залучення іноземного капіталу у формі створення спільних підприємств у галузі туризму.

Анотация. Исследован иностранный капитал в экономике страны. Определены существенные характеристики и особенности совместных предприятий. Рассмотрены преимущества и недостатки привлечения иностранного капитала в форме создания совместных предприятий в сфере туризма.

Annotation. The foreign ownership in the economy of the country is studied. Substantial characteristics and features of joint ventures are determined. The advantages and disadvantages of foreign capital in the form of joint ventures in tourism are considered.

Ключові слова: іноземний капітал, спільні підприємства, туризм, національна економіка.

Інтеграція України до світової системи господарювання є важливою умовою виходу на нові ринки збуту та зміцнення конкурентних переваг вітчизняних туристичних підприємств. Цей процес передбачає широке залучення й використання іноземного капіталу, що зумовлено недостатнім обсягом внутрішніх інвестицій, особливо у сферу туризму, що відзначається незадовільною конкурентоспроможністю з іноземними аналогами. Перспективи успішної роботи багатьох вітчизняних туристичних підприємств та ефективність національної економіки загалом значною мірою залежать від рівня та якості управління процесом залучення іноземного капіталу, що проявляється у формах та методах залучення і використання іноземних інвестицій. Однією з таких форм, як свідчить досвід розвинених країн, є створення спільних підприємств у галузі туризму.

Методика, теоретичні та практичні аспекти залучення іноземного капіталу у формі створення спільних підприємств у галузі туризму розглядалися як вітчизняними, так й іноземними вченими, але з-поміж цього є певні особливості, що потребують подальшого дослідження. Проблемами створення і функціонування спільних підприємств на сучасному етапі розвитку займалися О. Хитра, Жень Фей, В. Александрова, М. Гороховатська, Н. Гнатюк та ін. На значну увагу заслуговують дослідження перспектив розвитку спільних підприємств зарубіжних вчених Р. Кейвза, Дж. Данінґа, Р. Лінча, П. Кіллінґа, К. Фея, Е. Янґера, Дж. Стопфорда, Л. Уелса та ін.

Метою статті є виділення позитивних сторін функціонування іноземного капіталу в національній економіці, визначення спільних підприємств, розкриття переваг зазначеної форми функціонування іноземного капіталу, вивчення проблеми, створення спільних підприємств у галузі туризму; визначення методологічних засад ефективності створення та діяльності спільних підприємств.